

DISPUTATIONEM
De
VITAIN UNIVERSUM,
quam
Nobilissimus & Eximius Juvenis,
GODFRIED ERNE-
STUS MÜLLER,

Ilmenavia Francus,
bonis litteris & artibus

in
GYMNASIO ZITTAVIENSI

adhuc operatus,
d. XXIV Apr. Ao. clc lccc XXXIV, h. VIII, seqq.
publice disceptabit,

PATRONIS & FAUTORIBUS
GYMNASII

summe maximeque colendis
offert & commendat,

Godofredus Polycarpus Müller,
Gymn. Zitt. Direct.

ZITTAVIÆ,

Litteris Johannis Christiani Stremelii,

59.

Philos.

C.

17/14

Cum difficillimum sit humano ingenio, sibi relicto, servare in quibusvis rebus modum; in logica quoque artis natura & usu dijudicando medium haud tenuit; sed ad extrema conversum vel abjecte nimis sensit, vel magnifice. Sunt alii nostra ætate tam avari ejus laudatores, ut omnia laudis argumenta corradant, eamque veri omnis inventricem & judicem habeant: ut hac una omnem mentis humanæ medicinam quærant: eaque sola omnibus artibus & scientiis perfectionem & certitudinem mathematicam asseri posse opinentur. Sed aliis, hebetioribus forsan ingenio, & ab his studiis vitæ consuetudine abstractis, nil magni & exquisiti habere videtur: Quin potius sine logica arte disci cuncta & comprehendere, scribi & tradi aliis, commode posse verbis & factis testentur. Ab illis subtilissima arte concinnati & digesti libri nostris quoque temporibus provenere, sua interdum nimia sollicitudine proluxa aut anxia: ab his centones sunt opinionum, & in secta sua dominantium inconcinni & amplissimi rerum eruditarum commentarii. Nihil enim frequentius est malo libro: ita ut ad plurima scripta transferri possit, quod de malis ad populum concionibus ecclesiasticis graviter & vere pronuntiavit Dupinus, eruditissimus Gallus, in *Methodo studii theologici*: quoi qu' un grand nombre de personnes s' appliquent a la predication, rien n'est plus commun que les mauvais sermons. (*Methodo pour etudier la Theologie c. xxvii. p. 336.*) Est aliquod genus magnorum virorum, doctrinæ excellentia & novitate omnem sæpe eruditum populum longissime superantium, cui tota, sordet logica, imo sapientiæ potius & artium impedimentum, quam instrumentum, habetur. *Theophrasto Paracelso*, Philosophiæ & medicinæ sublimioris conditori, in *Philosophia sagaci*, & passim in scriptis, abstrahere logicam à veritatis & artium inquisitione homines visum fuit; proluxius vero & non sine omni logica arte artem hanc destruere conatus est *Ioh. Bapt. Helmontius* commentatione singulari, quæ logica inutilis inscribitur. (*Opp. Lat. p. m 39. sqq.*) Magna enim & profunda ingenia, ad certas artes & scientias instinctu quodam naturæ im-

Sächsische
Landesbibliothek
Dresden

impulsa, aut singulari quadam gratia percussa & excitata, ubi semel unum aut alterum ex primis & præcipuis veris sagacissima & capacissima mente introspexerunt; ex hoc, tanquam ex circuli puncto medio, per universam alicujus artis aut scientiæ circumscriptam extremitatem, perque tot veritates, uno obtutu mentis aciem projiciunt: ut naturæ postmodo exploratione & sensu accedente brevi tempore multarum rerum ambitum capiant, & logicis artibus ac subtilitatibus in progressu suo non promoveantur, sed tardentur. Quod itaque sibi non conducere sentiunt: dissuadent aliis, quibus tamen in alia ingeniorum conditione constitutis omnino conduceret. Nec inficior, multos quoque magnos in variis artibus & scientiis viros, majores doctrina & scriptorum usu ac concinnitate evadere potuisse: si omnem intelligendi, disceptandi scribendique, artem non inter crepundia habuissent, aut sponte projecissent. Medium tenuere beati. Quem enim artis hujus, & intellectualis philosophiæ, usum in scriptis & cogitatis nostris & aliorum intelligendis: in digerendis, discernendis, concludendis & perficiendis rebus omnibus, quas cogitamus & meditamur: in docendo demum, scribendo & disserendo, largiter & quotidie experti sumus; illum sustinemus, ei præcepta omnia attemperamus, & nostros juvenes ad easdem leges cogitandi scribendique formamus. Non solum *publicæ privataque prælectiones* logicæ & dialecticæ, ad hujus artis claram, distinctam, & ex causis suis derivatam, comprehensionem habitæ, abundant in Gymnasio nostro; sed cum his usum in legendo, scribendo, disputando, perpetuum ita jungimus, ut nulla facile cujuscunque generis prælectio ab huius artis præceptis vacet. Habet enim logica, cum omnibus ad actionem comparatis doctrinis, eam rationem, ut partim integra debeat animo comprehendere, & consuetudine in naturam quasi abire, antequam ex se fructus pariat: partim usu & experientia ad diversas res diverso modo accommodari, antequam perfecte cognoscatur, & sui usum ipsa manifestet. Plurimum momenti in *logica applicata*, quam nonnulli dicunt, aut *logica utente*, quod barbare dicitur, aut in *vera*

& *universali methodo*, ut *Peripatetici* fere loquuntur, aut in *parte logicae practica*, qua recentiores logici sibi placuerunt, (hæc enim cuncta in eundem finem coeunt) certissime situm est: & quot quot cum omni logica hic nondum tentamina, eaque plurima, fecerunt, cum omnibus præceptis, memoria comprehensis, ne quidem elementarii hujus intellectualis philosophiæ jure possunt haberi. Abundat in præceptis, subtilissimis læpe & solidis, *Peripateticorum* parens, *Aristoteles*: sed in usu præceptorum prudente, inq; diiudicatione diversarum natura sua rerum secundum diversas prudentiæ rationes, plus tribuo *Doctori Aristotelis*, *Platoni*. Quoties ad veteres Græcos accedens, quæ de philosophia intellectuali seu contemplativa, & περὶ τῶν κεραικῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων, dialecticæque elementis, *Plato* & ejus disciplinæ sapientes reliquerunt, cum animi intensione legi; collatis cum his scribendi de quibusvis rebus horum philosophorum rationibus intellexi, *Platonem* in usu logicæ sobrium magis, & pro rerum varietate diiudicandarum prudentiorem *Aristotele* extitisse. Merentur legi ab doctoribus logicæ applicatæ placita illius philosophi, ab *Aleinoo* in compendium missa in *Platonicam Philosophiam Introductione* C. III. -- VII. *Pauca* c. IV. verba: ἐκῶν ὄντων καὶ ὀπισθημονικῆ λόγου καὶ δοξαστικῆ, ἔσης δὲ καὶ νοήσεως καὶ αἰσθήσεως, ἔστι καὶ τὰ τέτοις ὑποπίπτοντα, ὅιον τὰ νοητὰ καὶ αἰσθητὰ, κ. τ. λ. (vid. *Acinoui* c. I. ed. *Dan. Heins.* pag. 458.) tantum in recessu habent, si mentem Philosophi penitus inspexeris, quantum diversa methodus in rebus metaphysicis & physicis, imo in physica scientifica & experimentalis, (liceat cum philosophis loqui) requirit & complectitur. Felicius clariusque nunquam hoc ipsum intelligitur, quam ubi animum diversis natura sua rebus vel ad artem logicam examinandis, vel nostro Marte tractandis & scribendis, adhibemus: quamobrem exercitationes logicæ varii generis, in *Gymnasio* nostro institutæ, non sine fructu, & ingeniorum emendatione, perpetuo celebrantur. Primum genus est legendorum ex veteribus aut recentioribus scriptorum: ita ut iudicio logicæ critico subiiciantur. Tota ratio in his vel maxime versatur, Eligimus scriptorem brevem, & quam fieri potest facilem,

iuvē,

iuuenibus nostris non ignotum: quem lectum à socio eiusmodi societatis logicæ interpretamur. Caput vel pars aperta & explanata secundum singulas periodos logica arte solvitur in enunciationes, definitiones, si quæ sunt, argumenta & conclusiones. Singula sub examen revocamus, ad quæ logicæ præcepta referantur; quid in iis abundet, aut deficiat: quid recte aut secus factum: quomodo possit emendari: ubique huic criticæ subiiciuntur causæ. Hac exercitatione aliquantisper à logicæ doctore producta, ut iuvenes ei adsuescant, partes quædam eiusmodi scriptoris singulis audientium & discipulorum committuntur: in quas, quod in viribus est, limam suam criticam eadem ratione exercent. Duas tantum horas per septimanam huic exercitationum generi tribuere constitutum est: nec religioni ducimus, modo hunc modo alium scriptorem tentare, ut novitatis gratiam habeat hoc studium. *Alterum genus* est formandarum operarum logicarum, definitionum scilicet, enunciationum & axiomatum, ratiociniorum omnis generis, demonstrationum, & verisimilitudinum rite conclusarum. Eas vel maxime res in exempla adsciscimus, quæ iuuenibus nostris alibi iam traditæ sunt, aut ex civili vita perspectæ. Singulis sua pensa distribuimus: incipimus à facillimis ad difficiliora progressi: nihil ubique tentatur, quod à doctore exemplo rite elaborato non sit demonstratum. Duas quoque sibi horas singulis hebdomadis hæc vindicat exercitatio: ita ut exempla logice elaborata postmodo elaborationi oratoriæ subiiciantur, & oratoriis argumentis persuasioni, imo poëtica amplificatione & circumductione imaginationi & affectui, adaptentur. *Tertium genus* est scribendarum habendarumque disputationum, quas dicimus: cui difficiliori exercitationi singulis Saturni diebus duas horas dedicavimus. *Plures huius fines* sunt, in unum tamen, logicæ applicatæ cultum, convenientes. Cogitare discunt cum arte, & cogitata digerere iuvenes: & tunc demum sentiunt, quid sit ars cogitandi. Legere aliorum scripta, excerpere & colligere optima, diiudicare eadem & ponderare non numerare argumenta, collecta in usum vertere & accommodare nostris, hic

docetur atque discitur. Rerum ordo & methodus vivis exemplis cernitur: & qua ratione methodorum regulæ rebus, non res methodo eiusque legibus, adhibeantur. Meditari promte, eloqui promte, scite, caute: id quidem quærimus, & usu non raro consequimur. Ut iuvenes ferre discant adversa sibi sentientes, & pertinacius quoque defendentes: opinionibus non irascantur: disceptent, sed cum sensu veritatis & cum modestia; dissentiant ipsi & adversas sumant partes, sed sine superbia, iactatione, inlectatione, aut nocendi studio: in hunc quoque finem comparatæ sunt nostræ dissertationes. Odi enim profanum vulgus, & arceo: quod virtuti, honestati & pietati, inimicum barbaro more insidias struit: & hostili animo, superbo & sectario spiritu, veritatem, quam prætendit, malitia animi & iniquitate evertit. Non enim in religione, republicaque civili aut litteraria, tyrannos & oppressores disputando efficere, sed veritatis modestos indagatores, aliorumque cum virtute & sapientia emendatores, cupimus. In eo enim vel maximum exercitationum logicarum pretium collocamus, ut in veritatis inquisitione de imbecillitatibus nostris, lapsu & aberrationibus, novis semper experimentis toties convicti, aliorum vel errores vel imbecillitates patienter & modeste feramus, modestissime coarguamus: cum non raro homines optimo animo in veritate investiganda aberrant à regia via, aut ad eundem contendentes finem, viis tantum & loquendi modis inter se dissentiant. Ad hos nostros fines consequendos *societatem disceptantium* inde à primis annis, quibus huic Gymnasio admoti fuimus, conservatam amplificare semper novis studiis tentavimus: ex qua divina gratia tot boni animi, ad veritatem, virtutem & sentiendi iudicandique modestiam, formati in Academias & in vitam prodierunt, ut fructum eius perceperimus largissimum. Conscripsimus nimirum per plures annos singulis septimanis dissertationunculam, quam unus lociorum, suo Marte elaboratam, defendit, duo impugnarunt. Jam vero præter has, ordine per annum continuandas & in privatam disceptationem deducendas, eo pervenit optimorum iuvenum animus: ut quasi in publicum pro-

pro-

prodire suis lucubrationibus & exercitationibus velint, *Gymnasique nostri Patronis & Tutoribus, Amicis & Fautoribus*, id est omnibus eruditus & bonis *Zittaviae* nostrae viris, publicum aliquod modeste scribendi, iudicandi, disceptandique gratum laetumque exhibere spectaculum. *Leges & regulæ* potiores huius in Gymnasii florem suscepti instituti hæ sunt. 1) *Materiae dissertationum* eo ordine digeruntur, ut tempore succedente ex omnibus eruditionis, quam dicimus, partibus una assumatur. Ex metaphysica, cosmologia, pneumatologia, somatologia, anthropologia, mathefi: ex disciplina morum, ethica, prudentia vivendi, politica, iure naturæ & gentium: ex doctrina artium, Grammatica, critica, oratoria, pœsi, historia aliisque: ex medicina demum, iurisprudentia, theologia: eiusmodi res deceptuntur, quæ in disceptationem deductæ specimina dare possint, quomodo in similibus natura sua rebus ad logicam artem cogitandum scribendumque sit. 11.) *Variatur methodus* in diversis dissertationibus: ut omnia methodorum genera demum ex his exemplis cognosci possint. 111.) *Singulis sex hebdomatibus* una disputatio, una plagula typis impressa, publice habetur: sed respondentem vel auctorem liberum est suis sumptibus, non vero societatis, plures adiciere typis exscriptas. 1V.) In hac publica exercitatione, *diebus saturni b. 1x seq.* habendis, aut per hyemem *hora 11. post meridiem diebus Iovis*, liberum est cuicumque erudito viro palæstritas nostros disceptando tentare: modo sibi modestiam imperare velit, & cogitare, non aliam hic rem, quam ingeniorum iuvenilium exercitationem, agi & quæri. Jam primus prodit in scenam, nobilissimus & eximius iuuenis, *Godofredus Ernestus Müllerus*: eo enim ordine prodibunt, quo adscripti in societatem fuere. Per plures annos linguas, historias, artes & philosophiæ partem, iuxta bonos mores coluit: iam vero, Academicæ vitæ proximus, studiorum simul aliquam reddere vult rationem. Disceptatores secum habebit tres eximios iuvenes:

G. Hradzky,
A. C. Cleemannum,
J. E. Herzogium,

Tota

*Tota societas his floret nobilissimis & eximiis iuuenibus, qui
dissertationes scribunt, & ordine defendunt:*

- 1) Godofredus Ernestus Müller. Ilmenavia Francus.
- 2) Friedericus Theodosius Müller. Ilmenavia Franc.
- 3) Iohannes Ernestus Hertzog. Zittaviensis.
- 4) Georgius Greupner. Plesnens. Silesiac.
- 5) Carolus Gottlob Heyderich. Markersdorff. Lusat.
- 6) Andreas Christianus Clemann. Gubenensis. Luf.
- 7) Iohannes Friedericus Schmid. Zittaviensis.
- 8) Georgius Hradzky. Hung. ex comitat. Nitriensi.
- 9) Samuel Pruny. Hung. ex comitat. Nitriensi.
- 10) Henricus Matthias Lutzmann. Sommerfeld Luf.
- 11) Liebmann Pilgrim Zeisold. Koenigsber. Borul.
- 12) Friedericus Augustus Gunther. Zittaviensis.

Supereſt, Lector benevole, ut Tibi, ut Vobis, *Gymnaſii noſtri Pa-*
tronis, ut omnibus ſtudiorum *Fautoribus Zittavia noſtrae*, hos erecti
animi iuvenes, hanc noſtram ſocietatem, & hanc publicam exer-
citationem, humaniſſime commendemus. Ut igitur *interſe eo-*
rum omnium plurimi, ſi per negotia licet, his diſceptationibus iuve-
nilibus velint, differentium animos præſentes excitare, benevo-
lencia ſua erigere, nosque omnes tutamine & amore ſuo
complecti, maiorem in modum rogamus &
precamur. *P. P. Dom. Palm. An.*
cl. lccc XXXIV.

